

JUGOSZLÁVIA ÉS A BÉKEÉRTEKEZLET

Irta: Gyilász Milován

Megmondunk mindent, amit meg kellett mondanunk. Akiknek tudniuk kell — tudják, hogy mit adtunk és mit tettünk a fasiszta járom alól való népfölszabadító harcban. Amit ma mondunk, nem új. De még egyszer és még sokszor el kell mondanunk. Nem dicsekvésképen — erre nincs szükségünk — Jugoszlávia népeinek tetteit mindenki láthatja és mindenki tudomást szerezhet róluk hazánk bármelyik városában vagy falvában. Mi azért szólalunk föl, hogy hallatszék az igazság hangja, hogy kikerüljünk a bekövetkezheto igazságtalanságot. És ez érthető. Ha valaki hős volt és vértanú, ha a szabadságért való harcban éveken át kínozták és gyilkolták és a hóhér fölött aratott győzelem után kétségbe vonják az igazát, érthető, hogy az ezt sem megbocsájtani, sem megérteni nem képes. Nem első ízben történik, hogy Jugoszláviát, amelynek a bírói szerep járna, a vádlottak padjára akarják ültetni.

Mi Isztriát, a Juliai Tartományt és Triesztet a németektől fölszabadítottuk. Csak a Triesztért vívott harcokban nyolcezer jugoszláv adta életét. Az a szerződés, amit abban az időben a németek Alekszander tábornaggyal kötöttek, nem vonatkozott a Triesztben és a Julia Tartományban állomásozó csapatok fegyverletételére. Észak-Olaszországban a német csapatok nyugodtan rakták le a fegyvert — de Triesztben és a Julia Tartományban, szokás szerint, elkéseredetten harcoltak tovább. Azután arra kényszerítettek, hogy vonuljunk ki Triesztből, amit egyetlen jugoszláv sem fogott föl másként, mint a levett olasz imperializmus védelmét és bevezetést bizonyos, a jövőt illető, sötét tervekbe. Egy angol ezredes kijelentette, hogy Triesztben április 25-én ünneplik majd Olaszország fölszabadulását, annak ellenére, hogy Triesztet mi szabadítottuk föl, hogy Trieszt még vitás terület, amely nem tartozik sem Olaszországhoz, sem Jugoszláviához, hogy Trieszt népe a jugoszláv hadsereg bevonulásának napját akarja ünnepelni amikor a triesztiek Trieszt uccáin veünk együtt ontották véruket. Ezzel az ünnepléssel azt akarták tudatni, hogy Triesztnek Olaszországhoz kell esnie. De Trieszt népe május elsejét ünnepelte, amikor bevonult Titó hadserege és egyképen fölszabadította az olaszokat és szlovéneket.

A németekkel, vagy még előbb, az olaszokkal megszökött csetnikiek, usztasák és a többi hasonszörűek a »deportált személyek« ártatlan neve alatt a táborokban halálatlan előjogokat élveznek. Követelésünket, hogy ezen táborokat vegyék vizsgálat alá és a háborús bűnösöket különítsék el azoktól, akiket félrevettek, vagy kényszer hatása alatt állanak, — vitássá teszik. Nem szorgalmatják ki a háborús bűnösöket — sokszor azzal a kifogással, hogy nem ismerik tartózkodási helyüket. Tíz ügyes katonánk — minden különös segítség nélkül — egy hónap leforgása alatt összeszedné őket Ausztriában, Olaszországban és Németországban. Mi nem azért követeliük ezen gonosztevők kiadatását, mert égünk a bosszúvágytól, hanem, hogy ne mérgezzék a szabad népek levegőjét, hogy mindenki előtt, aki a jövőben gyermekeket gyilkolni, a nőknön erőszakot elkövetni és falvakat fölperzselni büntetlenül akarna, — ott álljon a rettenetes figyelmeztetés és tudja, hogy senkisémm fogja őt védelmébe venni, vagy rejtőztetni.

A németek által elhurcolt dunai hajóink, még a szövetségesek kezében vannak. Visszaszarmaztatásuknak nincsen semmiféle műszaki akadálya — a Duna nem apadt ki — és mégis, habár elmúlt már egy év, még nem adták őket

vissza nekünk, a lerombolt Jugoszláviának, amely éppen azért hever romokban, mert a szövetséges ügy győzelméért meg akart és valóban meg is tett minden tőle telhetőt.

A német, olasz, magyar, bolgár megszállók által okozott károk néhányszor tizezer dollárra rúgnak. A szakemberek és a nép megmondták ennek összegét. Valamit el is ismertek, de mindmáig — például Németországból — egy szöveget se kaptunk. A párizsi külügyminiszterj értekezleten pedig az amerikaiak és angolok nyíltan hangoztatták, hogy Olaszországnak nem is kell fizetnie. Okul az Olaszországban a háború által okozott rombolásokat hozzák föl. Ezt nem vonjuk kétségbe. De a nálunk véghezvitt pusztítások sokkal nagyobb méretűek. És fizessentek a bűnösök — az olasz imperialisták, a nagytőkések, akik az olasz nép akarata ellenére elindították a véres táncot.

Szinte azt követelhetnénk, hogy a mi bűnünk Trieszt fölszabadítása a németek alól, a mi vétünk hogy háborús bűnösök vannak, hogy a németek elhurcolták hajóinkat, hogy a megszállók rombadöntötték hazánkat. Szinte azt követelhetjük, hogy nekünk kell, például, az olaszok által nekünk okozott hadikárokat megfizetnünk.

Stb., stb.

Az igazságon kívül mi mást nem követünk, azon igazságon kívül, amelyet a többi népekkel együtt a fölszabadító harcokban vívtunk ki és amelyre a nagy szövetségesek összes nyilatkozatai, szerződésai és határozatai alapján a többi népekkel egyenlő jogunk van.

Van egy szerb népdal, amely így hangzik:

- »Mikor a törökkel folyt a csata —
- »Gyere hát, testvér, Králeyevics Márkó!«
- »De amikor osztották a zsákmányt —
- »Eridj odébb ismeretlen vitéz!«

Mi nem követelünk zsákmányt, kincseket. A másét nem akarjuk, de — mint Titó mondotta — a mienket nem adjuk. Vannak azonban, akik úgy szeretnének bánni velünk, mint az idézett versben legendás hősünkkel, Králeyevics Márkóval. De a Titó vezetése alatt áló mozgalom, a háború folyamán megtett mindent, hogy ez ne legyen így és megtesz mindent, hogy ez ne következék be. Mi nem vagyunk egyedül. A Szovjet Szövetség, a mi nagy és állhatatos barátunk, a párizsi külügyminiszteri értekezleten védelembe vett minket, egy igaz ügyet, egyet az annyi sok közül, amelyeket ő véd. A sajtó azt írta, hogy a Szovjet Szövetség azért követeli Triesztet Jugoszláviának, mert így Jugoszlávián keresztül kiutat kaphatna a Földközi Tengerre. Mielőtt valaki igazságot követel — megérálmazzák a Szovjet Szövetséget. 1918-ban Jugoszlávia nem állott jó barátságban a Szovjet Szövetséggel, mégis elvették tőle Triesztet, Fiumét és Zárát. Az imperialista Olaszországot, amely jobb barátnak látszott a reakciós Jugoszláviánál, a mi húsunkkal akarták föllokálni; és megbékíteni. Erre az még ragadozóbbá vált. Nem, a Szovjet Szövetség nem követeli Triesztet magának, hanem igazságot egy kis nemzetnek. Önem fejtette el szövetségesét. Ahogy illik, háborúban és békében egyaránt hű hozzá. Semmit sem követel Olaszországtól. Ellenkezőleg. Az értekezleten Párizsban a Szovjet Szövetség főnökeite szavát az ellen, hogy a békekötés után Olaszország továbbra is ellenőrzés alatt maradjon és ezzel védelmébe vette Olaszország függetlenségét. A Szovjet Szövetség csak igazságot követel Jugoszláviának, csak azt követeli, hogy Jugoszláviának adják oda az övét, azt amit az imperialisták elraboltak tőle. Vannak barátaink másutt is — Franciaországban, Angliában, Amerikában — akik még nem felejtették el erőfeszítéseinket, hősiességünket, áldozatainkat, még nem felej-

tették el, nem felejtetik és nem is felejtik el soha, hogy a háború folyamán a népek szabadságának győzelméért Jugoszlávia százszoros vérfürdön ment át és százszor perzsezték föl.

— Mit adott, mit tett Jugoszlávia »mikor a törökkel folyt a csata«? Mivel áll Jugoszlávia a békeétekezet elé?

Jugoszlávia volt az egyetlen ország, amely Franciaország összeomlása után, nem csatlakozott a Háromhatalmi egyezményhez, elutasította magától a tengelyt, megbuktatta az áruló Cvetkovics—Macsek kormányt (Macseket a külföldi sajtó nemrégiben még a jugoszláv demokrácia egyik vezéréként állította be) és az ellenállás útját választotta, annak ellenére, hogy a vereség bizonyos volt.

Az akkor egyedül álló Anglia nagyra becsülte ezt a fordulatot, amelynek oka nem, mint az később beállítani szerették volna, Péter király és környezete volt, hanem Jugoszlávia népeinek szabadságszeretete és harca. Jugoszláviát gyorsan legázolták, de az ellenállási mozgalom nem hogy csökkent volna, de akkor kapott igazi lángra. Akik alkalmatlanok voltak a népi ellenállás vezetésére, vagy nem akarták ezt a szerepet, vagy megszöktek, vagy a harc folyamán összeszűrték a levegőt az ellenességgel. A nép egyedül maradt igazi vezetőivel és folytatta a küzdelmet. Nem a mi bűnünk, hogy a szövetséges államokban vannak, akik szívesebben vették volna, ha mi nem harcolunk. De ez a tényállás — és a mi harcunk nagy szolgálatokat tett a szövetségeseknek és sok száz ezer szövetséges katonának köszönhető életét. Mi mozgalomról és vezetőségről beszélünk. Ezek va ójában Jugoszlávia népei voltak. Mert a mozgalom vezetése alatti ők harcoltak és joguk van az igazságra.

1941 végén Jugoszláviában kb. fél millió ellenséges katonát (olaszok, németek, magyarok és bolgárok). A háború 1941 után Jugoszláviában és a többi frontokon egyre élesebben folyt. A németek és olaszok helyzete egyre súlyosabbá vált. Már a vak is látta, hogy gyors befejezésről szó sem lehet. A Vörös Hadsereg csapásai alatt szertefoszlottak Hitler villámháborús álmái. Mégis a megszállócsapatok létszáma Jugoszláviában nem csökkent, nem vetették őket más »fontosabb« frontokra, Levátozták, de nem apasztották őket. Ellenkezőleg, Számukat csak növelték. A berlini és római fasiszta fővezérek tisztán látták, hogy a jugoszláviai hadszíntér fontos, hogy itt éppen az folyik, ami ellen, többek között, megindították a háborút: az elnyomott népek harca a nemzet szabadságért és demokráciáért, 1942 végén és 1943 első felében, az afrikai döntő küzdelem idején hatszázötvenezer főre rúgott a megszálló csapatok száma és Olaszország fegyverletétele előtt hétszázazerre (ehhez még hozzá kell számolnunk Mihajloviics, Pavloviics, Rupnik kvizlingi csapatait). Minél tovább húzódtott a háború, a jugoszláviai hadszíntér egyre fontosabbá vált. Jugoszlávia beltről tört rést Hitler »európai fellegvár«-án és így sokkal könnyebbé vált, hogy azon kívülről egy másik rést (Olaszország) üssenek. Fél millió katonával több Afrikában, vagy Olaszországban, mégsem csekélység, különösen ha tudjuk, hogy a németek Olaszországban néhány hadosztállyal tartották a frontot több mint másfél esztendőig.

A megszállók Jugoszláviában több mint négyszázezer halottat vesztek, Ezenkívül négyezer ágyút, tizenháromezer gépfegyvert, húsz ezer gépkocsi és hatszáz ezer puskát. A Szovjet Szövetségen, Anglián és Amerikán kívül egyetlen más állam sem okozott az ellenségnek ilyen nagy veszteségeket.

Ehhez hozzá kell még fűznünk, hogy Jugoszlávia nem vált az ellenség gazdasági hadtápterületévé. Ha sikerült is neki valamit kihúznia, sokkal többet hagyott itt és adott vissza — legább fegyverek és emberélet formájában. — Jugoszláviában az ellenség nem használhatta sem a nyersanyagforrásokat, sem a munkaerőt. A közlekedés lényegesen megbénult és egyes fontos vonalakon teljesen megszűnt. Így megsemmisült kb. húsz ezer ellenséges vasúti kocsit és

kétezer mozdony. Még 1941-ben megszűnt a forgalom a fontos likai vonalon és más vonalakon és a Jugoszlávián át Olaszországba vezető vonalakat 1943-tól a németek a békeidei teljesítménynek csak 20%-ában használhatták ki. Ugyan-ebben az időben egész Európában szabadon és fönnakadás nélkül száguldottak a vonatok német katonákkal és főszereléssel és egész Európa teljes gözzel dolgozott Németországnak.

Több, mint háromszázezer katona halt és hétszázezer sebesült meg Titó zászlaja alatt. A Szovjet Szövetségen kívül egyetlen más országnak sem volt a németek és szövetségeseik elleni harcban ilyen nagy vesztesége. Ez a háromszázezer katona nem ült ölbetett kezekkel, sem nem halt meg ágyban, párnák között, vágy közlekedési szerencsétlenség folytán. Harctéren pusztultak el nem csak a maguk, de a többi népek, a szabadságszerető emberiség, a szövetségeseik ügyének védelmében.

Polgári lakosságban Jugoszlávia vesztesége egymillió nyolcszázezer lélek. Csak a Szovjet Szövetségnek és Lengyelországnak voltak nagyobb veszteségei, de nem az összlakossághoz viszonyítva.

A külföldi sajtó jelentései szerint a nagy nyugati államok veszteségei:

U. S. A.: 254.000 halott;

Anglia: 304.523 halott, ebből 60.000 polgári lakos és 30.000 eltűnt;

Angol Impérium: 336.000 halott;

Franciaország: 360.000 halott, ebből 160.000 polgári lakos.

A Julia Tartományban, amelyről a külügyminiszteri értekezleten döntöttek, a szlávok az olasz kisebbséggel együtt fölkeltek, hogy lerázzák a megszállás jármát. A nép harcolt, mert nem is tudta elképzelni, hogy bárki a szövetségeseik közül kétségbe vonja azt, amit kiverekedett az olasz és német fasisztáktól. Trieszt a Julia Tartomány — a jugoszláv Isztra- és Szlovén Tengerpart — legnagyobb városa, vér az ő vérükből, hús az ő húsuikból. A Jugoszláviától elválasztott Trieszt — levágtott kar. Trieszt ezt tudta és ezért harcolt a háború alatt. Tudta, hogy Jugoszláviában rá az élet, a virulás vár, tudta, hogy Jugoszláviából olyan harcosok jönnek, akik megszüntették a nemzeti elnyomatást és csak egyenrangú és jogú népeket ismernek, akik ezen hitüket százszor pecsételték meg vérükkel és akik szívük egész melegével és lelkük egész tüzével szeretik azokat, akik harcoltak és harcolnak a szabadságért. Triesztet Jugoszláviának — ez igazságot jelent Jugoszláviának, igazságot Triesztnek, a Jugoszlávia népei iránt érzett barátság tetteikkel való bizonyítékát, nemzeti jogaink tisztelben tartását, a közös ügyért önzetlenül hozott áldozataink elismerését.

Emellett mi nem követeljük másét. Mert minket támadtak meg, jogunk van teljesebb biztonságra, jogunk van, hogy ne mi fizessük a hódítók által nekünk okozott károkat, jogunk van, hogy a háborúban való részvétel arányában résztvegyünk a békekötésben is. De ez nem alapvető fontosságú, mert mi nem akarunk jutalmat. Mi azt akarjuk, hogy a délszlávok végre megszabaduljanak az idegen járomtól, annál is inkább, mert az idegenek támadták meg a békeszerető országokat, annál is inkább, mert a délszlávok a békeszerető, szövetséges államok ügyéért harcolva igazolták ezen jogukat. Trieszt csak egy része országainknak, csak egyik városunk. Nincs igazság Jugoszlávia számára, a Julia Tartomány népei számára, ha az nem teljes. Az igazságot nem lehet elosztani, sem az igazságtalansággal vegyíteni: az vagy teljes, azaz igazság, vagy — igazságtalanság. Féligazság, az ma az imperialisták, a fasiszták, a háborús gyűjtogatóknak adott igazság. Legalább is így állnak a dolgok ma.

Igazság helyett Párizsban följajlottak nekünk három vonalat, amelyek közül a »legjobb« is olyan, hogy soha se fogadhatjuk el, és csak arra jó, hogy a másik kettőről arra visszavonuljanak. Ezek a vonalak a Jugoszláviával szembeni frontokra hasonlítottak — az előretolt, a tartalék és a végső védelmi vonal.

Nem volt azoknak semmiféle indokuk, érvekkel nem is védték őket, mert mind a három igazságtalan és minden tekintetben alaptalan. Vitatkoztak mindenről csak a legfontosabbat — Triesztet kerülgették. Jól mondta Molotov: Trieszt a kérdés veleje. Adjuk Triesztet Jugoszláviának, a többit könnyen elintézzük. De a vonalakat éppen úgy húzták meg — egyiket távolabb, a másikat közelebb — hogy megtartsák a legfontosabbat — Triesztet... Amikor aztán ebből nem lett, mert nem lehetett semmi, amikor holtpontra jutottak — az egybehangolt sajtó elkezdte hirdetni, hogy íme mivel nem értek el megegyezést, mivel az oroszok nem hajlandók engedni, Triesztet nemzetközivé kell tenni! Ez a sajtó, amely tegnap még Olaszország barátja volt, leleplezte, hogy a nemzetközi reakciókók eközben hasznót akarnak maguknak húzni. Azt szeretnék, hogy az olasz és jugoszláv »összeültetkezés« alapján, azaz a nézetek »összefonhatóisága« és »össze nem egyeztethetősége« alapján tőkét kovácsoljanak maguknak, és a jog, béke és hasonló vak szölamok nevében zsebvégiák Triesztét, mint a közép európai üzletek kulcsát. De nálunk nem kereskedelemről, hanem élő emberekről van szó.

Nemzetközi Trieszt ez megint csak Jugoszláviától elragadott Triesztet jelent... Az értekezleten Kardey — német nyelvű jelenlét szerint hosszan — beszélt. De Gasperi »előkelőbb« volt, röviden beszélt, számolt a hallgatók türelmével és nem ismételte a már mondottakat. Nem is volt mondanivalója. Csak szölamokat hangoztatott. Nem volt mit védenie. Az ő védelme, három változatban, három vonal formájában, már napok óta a napirenden szerepelt. De mi védekezünk, be kellett bizonyítani jogunkat, hogy a föld kerek. De Gasperi az előnk megdicsérte rövidsége miatt. Kardey nem dicsérték meg, de szölamok nélkül beszélt, véde az igazságot, népeink igaz ügyét. A szakértők által szétdobált hegyeket kellett »visszahelyezni eredeti« helyeikre, hogy ismét és ismét levegye az igazság szeméről a fátyolt... A »Mond« ezekben a napokban azt írta, hogy Jugoszlávia követeléseire nézve kedvezőbb lenne a helyzet, ha engedékenyebb lenne belpolitikájában. Tudnunk kell, hogy a »Mond« a »Temps« unokája. A túságosan öreg nagyapa »Temps« a németek jövetelével átadta helyét fiának »Temps«-nak. Az ifjabb »Temps« — méltó örökösként — tőkéltesen összeszűrte a levelet a megszűlőkkel. A főszebabadulás után vissza kellett vonnia a magánéletbe és átadta helyét unokájának, a »Mond«-nak. »Temps« unokája a »Mond« nem mond mindig igazat, de hát sem az apa, sem a nagyapa nem voltak annak szerepmesei. 1918-ban Tató tudvalevőleg nem volt Beogradban. A »Temps«-nek akkor tetszett belső helyzetünk, de mégsem segített — mindent elvettek tőlünk. Akik nálunk más belpolitikát szeretnének — a különböző Macsekek, Szöbödánok, Krekek stb. lemondanak Triesztről és a Julia Tartományról. Tudjuk mit akart mondani a »Mond« — ha Trieszt nem válna a Szovjet Szövetség bázisává, másként állna a dolog. De ez úgy hangzik, mint a »fogjátok meg a tolvajt!«. A »Mond« valójában Jugoszlávia számlájára szeretne bázist a maga urai részére — vagy a legrosszabb esetben De Gasperi demokráciája részére, amelyről úgy véli, hogy megszűlődjethet... Így az állások változóak. Ami minket illet, mi a régi álláspontunkon maradtunk és maradtunk. Nincs okunk visszavonulásra, mert a magunkét tartjuk. Nem ismerhetjük el az igazságtalanságot, hisz ehene mindig és önzetlenül harcoltunk és az bennünk mindig könyörtelen ellenségeit találja. Mi se nem kereszünk, se nem akuszunk. Mi azt mondjuk csak, hogy igazságot kell adni népeinknek, amit megszolgáltak a demokráciáért vívott harcban. És bárhog volt, bármi van és jöjjön bármi, emellett maradtunk.

Jugoszlávia ismét emelt fővel lép a négy külügyminiszter értekezlete elé és talán a közeljövöben a békeértekezlet elé. Senki semmit nem vehet szemére. Egyszerűen és szerényen, mellőngetés és reklámozás nélkül lép föl. Ilyen volt a négy éves háborúban. A küzdelemben példát mutatott a többi el-

nyomott népek, megmutatta: hogyan kell harcolni a szabadságért, hogy mi sem kell sajnálni a szövetségesek által kifizűzött nemes célokért: az emberiség haladásának szent eszméiért. Jugoszlávia ma bizonyos tekintetben az emberiség felelőssége. A vele való bánásmód megmutat sok mindent, azt is, hogy az igazság elve gyűzött-e a világban, vagy még mindig az igazságtalanság az úr? Mert Jugoszlávia csak igazságot követel, igazságot az áldozatokért, amiket hozott, erőfeszítéseient, önzetlenségéért, a vérért és könnyekért, az ötven-ezer öblgyűitott házért, a három millió hajléktalanért, biztonságért, a száz és száz könyvtár és múzeum megsemmisítéséért, az árvákért, a rokkantakért: a két millió férfi, asszony és gyerek sírhantjáért, azért, hogy a délszlávok végre hazájukban egyesülhessenek, hogy egy délszláv föld se maradjon Jugoszlávián kívül: a tegnapi támadók és a béke és népek szabadsága elleni összeesküvők igája alatt.

Igazságot Jugoszláviának — ez igazságot jelent a haladó emberiségnek, ez a haladó és demokratikus emberiség ügye.

*****

VAJDASÁGI TELEPESEK

Irta: Kek Zsigmond

Vajdaságunk egy óriási hordereiű és elődázhatatlan probléma előtt áll ma: asszimilálnia kell, földjéhez, kultúrájához, életkörülményeihez és életstílusához hozzászoktatni, Vajdaság történelmébe elültetni és meggyökereztetni Vajdaság új jövevényeit, a telepeket. Több száz-ezer lélekről van szó, nem kis probléma tehát. Ez a feladat hosszú idők munkája, a türelem és energia nagy próbája. Nagyon sok akadályt kell leküzdeni és sok rosszindulatot semlegesíteni. Meg kell szoktatnunk és meg kell szoknunk Vajdaság sokszínű és zsúfolt történelmének új ténvezűit. Bele kell vennünk öket Vajdaság történelmi költségvetésébe, jövendőformáló terveinkbe úgy, amint vannak, előnyeikkel és hátrányainkkal, fejlődési lehetőségeikkel és maradiságukkal együtt.

Valamikor, Vajdaság nagy népvándorlása idején sem volt kis probléma a leteleplű szerbek, horvátok, magyarok, németek, szlovákok és ruszinok asszimilálódása. Lakatlan, feldűlt, mocsaras vidékre jöttek igaztörűknek vagy kipusztult jobbágyok cseléd-utódjaiul. Magukkal hozták őseik földjéről a gazdálkodás és háztartás módját és együtt-élésük törvényeit. De a föld, a történelem és a gazdasági rendszer érc-törvényei betörték derekát a jövevényeknek és ha nem egycélűvá, de egycarcúvá tették Vajdaság sokszínű népeit. A gazdasági és szellemi kultúra lassan kiegyenlűtűdött. A kiindulópont, a magukkal hozott történelmi légkör lassan elhalványodott, a fennmaradt különbségek az egyes nemzetiségek mögött álló nemzetek fejlődési fokát mutatják csak és azokat az eszmeáramlatokat, amelyek anyanépüket mozgatták. Ha politikailag egymás ellen hangoltan és időközönként uszítottan is, kultúrájukban és életstílusukban több-kevesebb azonossággal éltek — és élnek Vajdaság népei.

A mai jövevények, Szerbia, Crna-Gora, Makedónia hegyeinek lakói nem úgy jöttek ide úttörűkül, mint valamikor a mi őseink. Régen feltört szántókra, telekkönyvezett földekre, kiépűlt falvakba s régen kialakult, a klímához, földkultúrához igazodó életkörülmények közé csöpentek s most egy kicsit kábultan, elveszve, tanácstalanul állnak itt, átűltetett, de még meg nem gyökerezett palánták. Haiszálgyökereiket